

(א) עמי מגילה י"ב, כ"ג, (ב) נטין כ"ט, חולין פ"א, (ג) א, לקמן מ"ח: ע"ז י"ט: מנחות ג': אבות פ"ו ה"ג, (ד) ס"א פשפש ומלא יעשה משונה שלמך ויטובה, (ה) יומטן להיות הכי אמר אלף א"י יומטן אלו וכו' ועיין מ"ק דף כ"ג, (ו) ר"ל הדל"ת צבטל אלף בלתי (מ"מ, 1) מכללה ס"פ ימרו ופפרי פ' וזממטן ע"ש,

◆◆◆

הגהות הב"ח

(א) גבי' אס קבלס עליי מואהבה מה שכרו: (ב) רש"י ד"ה מאי משמע סמך דנקריאת שמע: (ג) ד"ה התע"ף וכו' צמורה הקי"ד ואח"כ מ"ה ואינגו היא משתכמת: (ד) ד"ה וכו' רש"י א"י ה"פ מסלק ממך (ה) א"י בני רשף הפי"ר: (ו) ליעולם יריגיו אדם יצר טוב על יצר הרע. אס הי"ל הכע אמר לו עשה עזרה זו, לא לוי שממע מן העברה אלף הולך ועוטה מוה (מנהגין ק"א): יפשפש במעשיו. שששה כ"כ, וינזק עביות שפזו וימורה וטוב (שד"ח י"ג).

◆◆◆

רבינו חננאל

(הא) דאמרינן צריך לומר מסוקי דרומי בגו בידך אפקיד רוחי, והגו לאומיו בכלל השכבנו, טפי מהם לא מטרחינן ליה.

◆◆◆

רב ניסים גאון

מה אשם לדעת אף יסורין לדעת. כי הקרבנות אין מותר להקריבן אלא בריצון בעלים ולא בעל כורחן כדמתיא (ועינן דף כא וש"ס) יקריב אוחו מלמד שופינן אותו יכול בעל כורחו ת"ל לרצונו הא כיצד כופין עד שיאמר רוצה אני ואמר עוד מנין למתעסק בקדישם שפסול וכו' לעכב מנין תלמוד לומר לרצונכם ותבחרוהו (לרצונכם וזכו) לדעתכם וזכו ויתא בשחיטת חולין כפי הכל שוחטין (דף י"ג) ובמס' נדרים כפרין אין בין מדר הגאה מחביו (דף ל"ה) איתא אמר ר' יוחנן הכל צריכין [ידעת] חזן ממוחזר כפרה:

ואס תלמיד חסס הוא. שרגיל במשגמו לחזור על גרסתו ממיד דיו ככך: **ירגיו יצר טוב.** שיעשה מלחמה עם יצר הרע: **ודומו סלה.** יוס הדומיה הוא יוס המות שהוא דומיה עולמית: **זה מקרא.** חומש שמונה לקרות צמורה: **זו משנה.** שימעסקו צמשה: **זה גמרא.**

כצרת טעמי המשניות שממנו יולאה הוראה. אבל המורים הוראה מן המשנה נקראו מצלי העולם צמס' קוטה (דף כ"ג): **כאלו אוחו חרב של**

שפי פיוס בידו. להרוג את המזיקין: **מאי משמע.** (י) דנקריאת שמע: **הפע"ף עיניך זו.** אס תכפל וסגרת עיניך צמורה (א) היא משתכמת ממך: **וכני רשף יגזיבו עוף.** העוף מסלק ממך (י): **קטב מרירי.** זה שס עד להכריס צמסכת פסחים (דף ק"א): **ולחומי רשף.** כתיב צין רעב למזיקין גרש לפניו וללחריו יסורין ומזיקין: **אפילו סינוקוס של ציס רצן יודעים.** שהמורה מגינה שלמדין מספר חומש אס שמוע תשמע [וגו'] כל המחלה אשר שמתני וגו'. ואפילו הקטנים שלא הגיעו לספר איזו כזר למדו:

מאימתי פרק ראשון ברכות

ה.

החשיתי מעוז. מן המורה: **וכאזי נעלר.** מכה עכורה: **המוכר עצב.** שפירש הימנו דבר חשוב כזה ומתוך דוחקו מכרו: **ושמה.** שהרי הקצ"ה מזהירס מלעוזב אותה ומשצחה לפניהס בלקח טוב אחר שנתנה להס: **פשפש ולא מלא.** לא מלא עזירה צידו שצשצילה רלוין יסורין הללו לצא: **אשרי הגבר אשר תיסרנו יו ומסורקך תלמדנו.** שצשציל מורה: **יסורין נריך אדס לצא לידי תלמוד** מייסרו צעוה"ז צלא שוס עון כלי להרצות שכרו צעולס הנא יומר מכדי זכיומיו: **וס' חפץ דכאו החלי.** מי שהקצ"ה חפץ צו ממלחו ציסורין: **אשס.** קרצן: **נפשו.** מדעמו: **דכר זה.** שאשרי אדס אשר תיסרנו יו: **מסורקך תלמדנו.** כלומר מסורקך אנו למדין אותו: **נאמר כריס ציסורין דכסיז אלה דכני הכריס.** אחר הקללות נאמר צמשה מורה: **אף יסורין ממרקין כל עונותיו של אדס גרסי:** ודרך חייס. מיי העוה"צ הויין לו תוכחות מוסר לאדס: **וצניס**

כתבתי אלו נביאים וכתובים להורותם זה גמרא^[6] מלמד שכולם נתנו למושה וחרב פיפיות בידם מאי משמע אמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי מרישא דענינא דכתיב^[5] ועלוזו חסידים בכבוד ירגנו על משכבתם וכתיב בתריה רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם. ואמר רבי יצחק כל הקורא קריאת שמע על מטתו מזיקין בדילין הימנו שנאמר^[6] ובני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנאמר^[7] התעיף עיניך בו ואינגו ואין רשף אלא מזיקין שנאמר^[8] מזוי רעב ולחומי רשף וקטב מרירי. אמר רבי שמעון בן לקיש כל העוסק בתורה יסורין בדילין הימנו שנאמר ובני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנאמר התעיף עיניך בו ואינגו ואין רשף אלא יסורין שנאמר מזי רעב ולחומי רשף אמר ליה רבי יוחנן^[9] הא אפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו שנאמר^[9] ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך אלא כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק הקב"ה מביא עליו יסורין מכווערין ועוכרין אותו שנא'^[10] נאלמתי דומיה החשיתי ממוב וכאבי נעכר^[11] ואין טוב אלא תורה שנאמר^[11] כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו. אמר רבי זירא ואיתימא רבי חנינא בר פפא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אדם מוכר חפץ לחבירו מוכר עצב ולוקח שמה אבל הקב"ה אינו כן נתן להם תורה לישראל ושמה שנא' כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו. אמר רבא ואיתימא רב חסדא אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו שנא'^[12] נחפשה דרכינו ונחקורה^[7] ונשובה עד ה' פשפש ולא מצא יתלה בטול תורה שנאמר^[13] אשרי הגבר אשר תיסרנו יו ומתורתך תלמדנו ואם תלה ולא מצא בידוע שיסורין של אהבה הם שנאמר^[14] כי את אשר יאהב ה' יוכיח. אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא כל שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורין שנאמר^[15] וה' חפץ דכאו החלי יכול אפילו לא קבלם מאהבה תלמוד לומר אם תשים אשם נפשו מה אשם לדעת אף יסורין לדעת ואם קבלם (6) מה שכרו יראה זרע יאריך ימים ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים בידו שנא' וחפץ ה' בידו יצלה פליגי בה רבי יעקב בר אידי ורבי אחא בר חנינא חד אמר אלו הם יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תורה שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יו ומתורתך תלמדנו וחד אמר אלו הם יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תפלה שנאמר^[16] ברוך אלהים אשר לא הסיר תפלתו וחסדו מאתי אמר להו רבי אבא כריה דר' חייא בר אבא הכי אמר^[17] ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן אלו ואלו יסורין של אהבה הן שנאמר כי את אשר יאהב ה' יוכיח אלא מה ת"ל ומתורתך תלמדנו אל תקרי^[18] תלמדנו אלא תלמדנו דבר זה מתורתך תלמדנו ק"ו משן ועין מה שן ועין שהן אחד מאבריו של אדם עבד יוצא בהן לחרות יסורין שממרקין כל גופו של אדם על אחת כמה וכמה והיינו דרבי שמעון בן לקיש דאמר רשב"ל נאמר ברית במלח ונאמר ברית ביסורין נאמר ברית במלח דכתיב^[17] ולא תשבית מלח ברית ונאמר ברית ביסורין דכתיב^[18] אלה דברי הברית מה ברית האמור במלח מלח ממתקת את הבשר אף ברית האמור ביסורין יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם: ^[19] תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל וכולן לא נתנן אלא ע"י יסורין אלו הן תורה וארץ ישראל והעולם הבא תורה מנין שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יו ומתורתך תלמדנו ארץ ישראל דכתיב^[19] כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסוך וכתיב בתריה^[20] כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה העולם הבא דכתיב^[21] כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר. תני תנא קמיה דר' יוחנן כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים וקובר

- ב"ר אפקיד רוחי פריחה אחי יי אל אמת: תלים לא ו
- רגזו ואל תחטאו אמרו בלבבכם על משכבכם ודמו סלה: תלים ד ה
- ויאמר יי אל משה עלה אלי והורה וזהו שם אלהי הורה וזהו האבן ואתנה לך את לחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי לתורתם: שמות כד ב
- רוממות אל בגרונם ותרב פיפיות בידם: תלים קמט ו
- יעלוזו חסידים כבוד ירגנו על משכבתם: תלים קמט ה
- כי אדם לעמל יולד ובני רשף יגבידו עוף: איב ה ז
- התעיף עיניך בו ואינגו בי עשה יעשה לו כנפים כנשר יעוף השמים: משלי כ ה
- מזי רעב ולחמי רשף וקטב מרירי וכן דמות אשכל גם עם המת וקלי דברים לב כד עפר: ויאמר אם שמוע תשמע לקול יי אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני יי רפאך: שמות טו כו
- נאלמתי דומיה החשיתי וכאבי נעכר: תלים ט ג
- כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו: משלי ד ב
- נחפשה דרכינו ונשובה עד יי: תהלה ג מ
- אשרי הגבר אשר תיסרנו יו ומתורתך תלמדנו: תלים צד יב
- כי את אשר יאהב יי יוכיח וכאב את בן ירצה: משלי ג ב
- ויי חפץ דכאו וחקלי אם תשים אשם נפשו יראה זרע יאריך ימים ותפץ יי בידו יצלה: יעשיהו ג ג
- ברוך אלהים אשר לא הסיר תפלתו וחסדו מאתי: תלים ס כ
- וכל קרבן ממתק במלח תמלח ולא תשבית מלח ברית אלהיך מעל ממתק על כל קרבנך תקריב מלח: ויקרא ב יג
- אלה דברי הברית אשר צוה יי את משה לכרת את בני ישראל בארץ מואב מלכדי הברית אשר כרת אתם ברוך: דברים כח ט
- וידעת עם לבבך פי כאשר יסר איש את בנו יי אלהיך מוסרך: דברים ח ה
- כי יי אלהיך מביאך אל ארץ טובה ארץ נחלי מים עינת ותהמת יצאים בבקעה ובהר: דברים ח ז
- כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר: משלי ו כ

זו אמר מ"ז מהל' ב"מ המכירה ה"ג ט טושי"ע אר"ח ק"י ג' סעף ו ובסומן ר"מ סעף ח' י"ח ב מ"י פ"ה מהלכות מפלה הלכה ו סגג עשין יט טושי"ע אר"ח סומן 5 סעף כ' אר"ח כ' סעף ח' [ז:] י"ב ג מ"י פ"ו ט"ס הלכה ד טושי"ע אר"ח סומן פ"ט סעף [ג:] י' ב ד מ"י פ"ט ט"ס הלכה א' סגג עשין יט טושי"ע אר"ח סומן 5 סעף טו:

תורה אור השלם

1. בחסד ואמת יקבר עון ויקראת יי טור מר"ע משלי כב כג
2. דרך צדקה תחסד ימצא תמים צדקה ויבחר: יימיהו לב יח
3. אמת קנה ואל תמכר חקבדו ומקור ובינה: ישעיהו לח ב
4. עשה חסד לאֱלֹפִים ומשלם עון אבות אל חיק בניהם אחריהם האל הנודל הגבור יי צבאות שמו: תהלים יז יד
5. ויבט חוקיהו פניו אל הקר ויתפול אל יי: ישעיהו לח ב
6. ממותי דך יי ממתים מחלל חילוקם ביהים וצפונך תמלא בטנם ישבעו בנים ותיצוה יתקם לעולליהם: תהלים יז יד
7. וימלא ימיה יקבר לְלֶחֶת ויהי תומם בבטנה: בראשית מד כד
8. טרף נפשו באפו והלמענך תעזוב ארץ ועתק שאין זה קבוע: א"ל אימא סמוך אַמְשתי. שלח היה עושה מלאכה עד שיתפלל. ורש"י פירש אפילו ללמוד שאסור ללמוד קודם תפלה. ולא ידעתי מנא ליה. אצל ראה דשרי ללמוד קודם ללקמן צפרק שני (דף טז ב) חסרין דרז מקדים ומשי ידיו ומצרך וממני פקריה וקרי ק"ש כי מטא זמן ק"ש וכו': ב"ל הנותן ממתו בין צפון לדרום וכו'. ולא צין מורח למערב ודוקא כששן עס אשמו מפני שהסניפה מוניה צין מורח למערב והיה הדבר גנאי לשכב אצל אשמו מפני שהשמיש וכן משמע ומוכחי קראי: המתפלל

רבינו הגנאל

[תני תנא קמיה דרבי יוחנן כל הנוטף בתורה ובגמילות חסדים וקובר את בניו מוחלין לו על כל עונותיו. שנאמר בחסד לב ונחמתי. ונאמר יכפר עון, מקבר את בניו נמי אחיא עון עון כתיב הכה יכפר עון, וכתיב ההם ומשלם עון אבות אל חיק בניהם. מר ר' יוחנן נגעים ובנים אינן יסורין של אהבה. וקמנה בנגעים בארץ ישראל ומשום טומאה. ובנים דלא האוו כלל. אבל הוא ליה בנים ומתו יסורין [ש] ארזו הן. דהא איהו דאמר דרבי גרמיה דעשיה ביר, פירוש, היה תופש בירו שן וכשהיה בא לנחם מי שמתו [בניו], היה אומר זה עצם בני העשירי, כלומר עשרה בנים מתו. לו ולמה לא השאיר מכל האברים אלא השן, לפי שהשן שלמה אינו מטמא אלא במחבר למת, ואם נתלש אינו מטמא דתנן באהילות פרק שילשי כל שבמת טמא חזק מיהשנים והעשירי והציפורן ובשעת חיבתן הכל טמא. [והא] דתנא כל שיש בו אחד מארבעה נגעים הללו הרי המזבח כפרה לישאל, אוקמנה בחובה דארץ [דהארץ] טמאה והטמאה לא מנע להו מלצויה [דהארץ] שובג'נ'ים טמאה היא. ר' אלעזר לא ד... ששי [כל] ... בט. וכו', ומהו לא היה חכם כ"י יוחנן רבו [שעלה] לבקר, מצאו יסן במטה בבית אפל, גילה [לזרעו פי] מלובן וזרעו

הא לן והא אהו. א"פ רש"י לזני ארץ ישראל שצרכין שילוח חזק לשלשה מחנות לא הוו יסורין של אהבה. ותימא דשילוח מחנות לא היה נוהג אלא בזמן שהיוצא נוהג וצתי ערי חומה. וזימא האמוראין לא היה היוצא נוהג כדלמרינן במסכת גיטין (פ"ד דף לו.) והיאך היה מדבר ר' יוחנן מדבר שלא היה נוהג בזימא. וי"מ הא לן והא לכו לענין טומאה שמהרין צ"י ולא צבצב: **והאמר** רבי יוחנן דין גרמא דעשיה ביר. פ"י רש"י דלאס חשבו כר' יוחנן מסתמא לא היו אלא יסורין של אהבה. ותימא דהא מסיק דהיכא דלא הוו ליה צנים כלל לא הוו יסורין של אהבה והרי כמה דליקיס שלא היו להם צנים^(א). ואי משום צנות ר' יוחנן נמי לא ליה צנות צפ' צמרא דקדושין (דף ע"א): ונראה לפרש דכ"י פריך מדהוה רגיל לנחם אחרים צך ש"מ דהוו יסורין של אהבה. אצל אינו תלוי צך שהלדיקיס עצמם פעמים מעושים ציקורין: **ה"ג** כ"ל אדם זוכה אשתי שלחנות. אצל אין לגרום א"ן לשם זוכה דהא כמה דליקיס וזכין לזמן שלמות כגון **ט** רצי וכדלמרינן צפרק צמרא דסוריות^(ב) (דף י"ז): **דינא** ב"א דינא. הרבה דליקיס יש שלוקין בגופם ובממונם אלא הם היו יודעים שלא היה נותן שצישא לאריקיס והיו רוצים לרנחם לו שלא יעשה עוד: **שלח** יאה דבר חוצין בינו א"ן הקיר. אצל מלמא דקציעא כגון ארון ומציה: אין זה הפסק. אצל מנעא נראה שאין זה קבוע: **א"ל** אימא סמוך אַמְשתי. שלח היה עושה מלאכה עד שיתפלל. ורש"י פירש אפילו ללמוד שאסור ללמוד קודם תפלה. ולא ידעתי מנא ליה. אצל ראה דשרי ללמוד קודם ללקמן צפרק שני (דף טז ב) חסרין דרז מקדים ומשי ידיו ומצרך וממני פקריה וקרי ק"ש כי מטא זמן ק"ש וכו': **ב"ל** הנותן ממתו בין צפון לדרום וכו'. ולא צין מורח למערב ודוקא כששן עס אשמו מפני שהסניפה מוניה צין מורח למערב והיה הדבר גנאי לשכב אצל אשמו מפני שהשמיש וכן משמע ומוכחי קראי: המתפלל

דני דחמרא על גבניה רב יהודה אחוה דרב סלא חסידא ורבנן ואמרי לה רב אדא בר אהבה ורבנן ואמרו ליה לעיין מר במליה אמר להו ומי חשידנא בעיניכו אמרו ליה מי חשיד קב"ה דעביד דינא בלא דינא אמר להו אי איכא מאן דשמיע עלי מלרא לימא אמרו ליה הכי שמיע לן דלא יהיב מר שבישא לאריסיה אמר להו מי קא שביק לי מידי מיניה הא קא גניב ליה כוליה אמרו ליה היינו דאמרי אינשי בחר גנבא וטעמא מטעים אמר להו קבילנא עלי דיהיבנא ליה איכא דאמרי הדר חלא והוה חמרא ואיכא דאמרי אייקר חלא ואיזרבן בדמי דחמרא: תניא אבא בנימין אומר על שני דברים הייתי מצטער כל ימי על תפלתי שתהא לפני מטתי ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום ומאי לפני מטתי אילימא לפני מטתי ממושי והאמר רב יהודה אמר רב ואיתומא ריב"ל בימין למתפלל שלא יהא דבר חוצין בינו לבין הקיר שנאמר **ו** יושב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל לא תימא לפני מטתי אלא אימא **ב** סמוך למטתי ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום דא"ר חמא ברבי חנינא אמר רבי יצחק כל הנותן ממתו בין צפון לדרום הייין ליה בנים זכרים שנאמר **ו** צפונך תמלא בטנם וישבעו בנים רב נחמן בר יצחק אמר אף אין אשתו מפלת נפלים כתיב הכה וצפונך תמלא בטנם וכתיב התם **ו** ימלאו ימיה ללדת ולהנה תומים בבטנה: תניא אבא בנימין אומר ישנים שנכנסו להתפלל וקדם אחד מהם להתפלל ולא המתין את חברו ויצא טורפין לוא תפלתו בפניו שנאמר **ט** טורף נפשו באפו הלמענך תעזוב ארץ ולא עוד אלא שגורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר **י** ויעתק צור ממקומו ואין צור אלא הקב"ה שנאמר **צ** צור ילדך תשי ואם המתין לו מה שכרו אמר

וכושר את בניו מוחלין לו על כל עונותיו אמר ליה רבי יוחנן בשלמא תורה וגמילות חסדים דכתיב יבחד ואמת יכופר עון חסד זו גמילות חסדים שנאמר **ד** ודרך צדקה והסדר ימצא חיים צדקה וכבוד אמת זו תורה **ה** שנאמר **א** אמת קנה ואל תמכור אלא קובר את בניו מנזין תנא ליה ההוא סבא משום ר' שמעון בן יוחאי אתיא עון עון כתיב הכה בחסד ואמת יכופר עון וכתיב התם **ו** ומשלם עון אבות אל חיק בניהם. א"ר יוחנן נגעים ובנים אינן יסורין של אהבה ונגעים לא והתניא כל מי שיש בו אחד מארבעה מראות נגעים הללו אינן אלא מזבח כפרה מזבח כפרה הוו יסורין של אהבה לא הוו ואב"א **ו** הא לן והא להו ואי בעית אימא הא בצנעא הא בפרהסיא ובנים לא היכי דמי אילימא דהוו להו ומתו והא **א** א"ר יוחנן דין גרמא דעשיה ביר אלא הא דלא הוו ליה כלל והא דהוו ליה ומתו. רבי חייא בר אבא חלש על לגביה ר' יוחנן א"ל חביבין עליך יסורין א"ל לא הן ולא שכרן א"ל הב לי ירך יחב ליה ידיה ואוקמיה. ר' יוחנן חלש על לגביה ר' חנינא א"ל חביבין עליך יסורין א"ל לא הן ולא שכרן א"ל הב לי ירך יחב ליה ידיה **ו** ואוקמיה אמאי לוקים ר' יוחנן לנפשיה אמרי **ז** אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים רבי **ח** אלעזר חלש על לגביה רבי יוחנן הוא דהוה קא גני בבית אפל לגייה דלרעיה ונפל נהורא חזייה דהוה קא בכי ר' **ט** אלעזר א"ל אמאי קא בכית אי משום תורה דלא אפשר **י** שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים ואי משום מזוני לא כל אדם זוכה לשתי שלחנות **יא** ואי משום בני דין גרמא דעשיה ביר א"ל להאי שופרא דבלי בעפרא קא בכינא א"ל על דא ודאי קא בכית ובכו תרוייהו אדהכי והכי א"ל חביבין עליך יסורין א"ל לא הן ולא שכרן א"ל הב לי ירך יחב ליה ידיה ואוקמיה. רב הונא תקיפו ליה ארבע מאה דני דחמרא על גבניה רב יהודה אחוה דרב סלא חסידא ורבנן ואמרי לה רב אדא בר אהבה ורבנן ואמרו ליה לעיין מר במליה אמר להו ומי חשידנא בעיניכו אמרו ליה מי חשיד קב"ה דעביד דינא בלא דינא אמר להו אי איכא מאן דשמיע עלי מלרא לימא אמרו ליה הכי שמיע לן דלא יהיב מר שבישא לאריסיה אמר להו מי קא שביק לי מידי מיניה הא קא גניב ליה כוליה אמרו ליה היינו דאמרי אינשי בחר גנבא וטעמא מטעים אמר להו קבילנא עלי דיהיבנא ליה איכא דאמרי הדר חלא והוה חמרא ואיכא דאמרי אייקר חלא ואיזרבן בדמי דחמרא: תניא אבא בנימין אומר על שני דברים הייתי מצטער כל ימי על תפלתי שתהא לפני מטתי ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום ומאי לפני מטתי אילימא לפני מטתי ממושי והאמר רב יהודה אמר רב ואיתומא ריב"ל בימין למתפלל שלא יהא דבר חוצין בינו לבין הקיר ויתפלל לא תימא לפני מטתי אלא אימא **ב** סמוך למטתי ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום דא"ר חמא ברבי חנינא אמר רבי יצחק כל הנותן ממתו בין צפון לדרום הייין ליה בנים זכרים שנאמר **ו** צפונך תמלא בטנם וישבעו בנים רב נחמן בר יצחק אמר אף אין אשתו מפלת נפלים כתיב הכה וצפונך תמלא בטנם וכתיב התם **ו** ימלאו ימיה ללדת ולהנה תומים בבטנה: תניא אבא בנימין אומר ישנים שנכנסו להתפלל וקדם אחד מהם להתפלל ולא המתין את חברו ויצא טורפין לוא תפלתו בפניו שנאמר **ט** טורף נפשו באפו הלמענך תעזוב ארץ ולא עוד אלא שגורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר **י** ויעתק צור ממקומו ואין צור אלא הקב"ה שנאמר **צ** צור ילדך תשי ואם המתין לו מה שכרו אמר

כאילו נראה אורה באותן הבתים. [התחיל] א ר' אלעזר לבכות וכו'. רב הונא החמיצו לו[ח] [ד] מאה דני דחמרא, אמרו ליה רבנן לעיין מר באורחותיה דילמא [עבירה הו]ת בדיה, אמר להו ומי חשידנא גביכון, אמרו ליה ומי חשיד קב"ה דעביד דינא בלא דינא, אמרו ליה אמאי לא יחוב מר שבישא לאריסיה, פירוש שכשהוא, זמורת שלכם, אמאי לא יחבת לארישי. אמר להו ומי שביק לי, כלומר הם לוקחים בלא ידיעתי לפיכך אני לוקח מהם, אמרו לו וכי טוב לך לנגוב שלך אחר הגנב, זה אינו עושה אותו אלא הרודה לטעום [ט]עום מחיתוק הגניבה כדכתיב מים גנבים ימתקו וי, כידאמרין אינשי בחר גנבא גנב וטעמא טעום. קביל עליה דיהיב. איכא דאמרי יקר חלא ואיזרבן בדמי דחמרא, פיר' הא דאמרין רבנן שתהא תפילתי סמוך למיטתי, סמ' [דן] כלומר שלאן ישאר לי דבר מלאכה לעשותו ויהיה לי טורף עלי [אלא] מאחרי תפילתי אסב על מיטתי לאכל. [דבר אחר שתהא תפילתי קודמת למטתי כ'א אוקימם מטתי לתפילתי אני מתיירא שמא התטפני שניה וארדם ונמצאתי ישן בלא תפלה]. דבר אחר ש[תהא] תפילתי סמוך למיטתי, למקום מיטתי כדי שיהו עניים מצוניים] שם, [אגב התפלה]. ועל מטתי להיות נתונה צפון ודרום דאמ' ר' חמא בר חנינא וכו'. הא דתנא שנים שנכנסו לנכנס להתפלל וקדם [אחד] וסיים ויצא ולא המתין לחבירו טורפין תפילתו וכו'. וקמא לן בחפלת ערבות ומפני המזויקן [שבמיטהם היו הבתי כנסיות חזין לציר ומתוך כך אם מניחו יחידו שמא יסתכן מהמקומים שמצויים שם יתחן. ד"א מפני שגורם לשכינה להסתלק לפיכך טורפין לו תפילתו לזה שיצא והניחו לחבירו ויצא, כי השכינה שריה אפילו בשנים שנאמר אז נדברו יראי י איש אל רעהו וי'קשבו י ישימע, וכיון שיצא גורם [לשכינה שתסתלק] ועל זה נאמר טורפין לו תפילתו באפו שנאמר הלמענך תעזוב ארץ ויעתק צור] [ממקומו], כלומר אחר גרמיה שתס'תלק [השכינה] כי יצאתה]. [ולזה הפירוש אפי' בחפלת שחרית ומנחה].

ונגים קא סלקא דעמיה הקובר את צניו: **ארבע מראות** שאת ותולדתה צהרת ותולדתה. צהרת עוה כשלב שניה לה כסיד היכול. שאת כלמר לזן שניה לה כקרוס ציפה: **הא לן והא להו**. צ"י שערי חומה מקודשות זה ומזרע עטון שילוח מוצא להן אינן יסורין של אהבה. **ט** צבל שאין טעוין שילוח וכן מוצא כפרה הוו יסורין של אהבה: **צנעא**. תחת צנעא: **דין גרמא דעשיה ביר**. זה עלם של צן עשירי שמת לו: **ציר**. כמו צר. **וצר עלם** פחות מכשעורה ממנו **א** צדוקדו לעגמת נפש. וגרמא רבא כר"י לא צלו לו יסורין שאין של אהבה: **דהוו להו צנים ומשו**. הוו להו יסורין של אהבה שהאלכות מכפרת על עונותיו: **גלייה**. ר' יוחנן דלרעיה: **ונפל נהורא**. שהיה צצרו בעשיק שיפה היה מלך כדלמרינן צ"ימ כהשוכר את הפועלים (פד): **אי משום טורה**. שלא למדת הרבה כרלונך: **אחד המרבה ואחד הממעיע**. לענין קרנות שנויה בצלחי מנחות (דף ק.) נלמא צעולת צהמה ריח ינחו"ס וצמנחה ריח ינחו"ס ללמדך שאחד המרבה וכו': **אי משום מזוני**. שאינן עשירי: **כעל דא ודאי קא צנים**. על זה ודאי יש לך לזכות: **דני צניות: סקיפו**. החמיניו: **יעיין מר צמיליה**. יפשפש צמעשיו: **אי איכא דשמיע עלי מילתא לימא**. אם יש צכס ששמע עלי דבר שאני צריך לחזור צי ידיעתי: **שצישא**. חלקו צמורות הגפן שחומטין מהן צעמת הזמיר ומנן צנצ"מ דף ק.) כעס שחולקין ציין כך חולקין צמורות וצקנים. שריגים מתרגמינן צצנין (בדלשית מ): **מי שצין לי מידי מיניה**. וכי אינו חשוד בעניינס שהוא גונב לי הרצה יותר מחלקו: **צמר גנבא גנוב** כו'. הגונב מן הגנב אף הוא טועם טעם גנבה: **סמוך למטע**. כל ימי מוהרמי שלא לעשות מלאכה וטעי לא לעסוק צמורה כשעמתי ממטתי עד שאקרא ק"ש ואתפלל: **צפון לדרום**. ראשה ומרגלותיה זה לצפון וזה לדרום. ונראה צעני שהשכינה צמורת או צמענד לפיכך נכון להסב דרך תשמיש לרוחות אחרות: **וצפונך**. לשון צפון וסיפיה דקרא ישצבו צנים: **סמלא בענס**. ממלא ימי כרינס: **טורף נפשו באפו**. לך אומר אשר גרמת לך לטרוף את נפשך צפניך ומה היא הנפש זו תפלה כמו שנאמר ושפוך את נפשי לפני ה' (פ"ה א' ב): **הלמענך פעזב ארץ**. וכי סצור היית שצצניך שיצא **י** תסתלק השכינה ויעזוב את צצניך המתפלל לפניו: **לוא**

א) ה"ג ויחזקיהו ואמאי לא לוקסן מר' לנפשי: ב) רש"י ד"ה לא וכו' אהבה בבבל שאינן טעוין שילוח הוו מנח כפרה ויסורין של אהבה: ג) ד"ה דין גרמא וכו' משעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נושא קשור כמקורו לעגמת: ד) ד"ה הלמענך וכו' שאלת מבי"ה והנחת הביתך מתקן השנים: ה) תוב' ד"ה והאלמ וכו' שאלו הו' לנס צנים וכן הידוע לא מציעו שהיה לו בנים ואם מוטי צנות:

א) ה"ג ויחזקיהו ואמאי לא לוקסן מר' לנפשי: ב) רש"י ד"ה לא וכו' אהבה בבבל שאינן טעוין שילוח הוו מנח כפרה ויסורין של אהבה: ג) ד"ה דין גרמא וכו' משעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נושא קשור כמקורו לעגמת: ד) ד"ה הלמענך וכו' שאלת מבי"ה והנחת הביתך מתקן השנים: ה) תוב' ד"ה והאלמ וכו' שאלו הו' לנס צנים וכן הידוע לא מציעו שהיה לו בנים ואם מוטי צנות:

תוב' ד"ה לא כ"י. אין אדם זוכה בו. ע"י שנת דף נה ע"י מוס' ד"ה ארבעה:

א) ה"ג ויחזקיהו ואמאי לא לוקסן מר' לנפשי: ב) רש"י ד"ה לא וכו' אהבה בבבל שאינן טעוין שילוח הוו מנח כפרה ויסורין של אהבה: ג) ד"ה דין גרמא וכו' משעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נושא קשור כמקורו לעגמת: ד) ד"ה הלמענך וכו' שאלת מבי"ה והנחת הביתך מתקן השנים: ה) תוב' ד"ה והאלמ וכו' שאלו הו' לנס צנים וכן הידוע לא מציעו שהיה לו בנים ואם מוטי צנות:

א) ה"ג ויחזקיהו ואמאי לא לוקסן מר' לנפשי: ב) רש"י ד"ה לא וכו' אהבה בבבל שאינן טעוין שילוח הוו מנח כפרה ויסורין של אהבה: ג) ד"ה דין גרמא וכו' משעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נושא קשור כמקורו לעגמת: ד) ד"ה הלמענך וכו' שאלת מבי"ה והנחת הביתך מתקן השנים: ה) תוב' ד"ה והאלמ וכו' שאלו הו' לנס צנים וכן הידוע לא מציעו שהיה לו בנים ואם מוטי צנות:

א) ה"ג ויחזקיהו ואמאי לא לוקסן מר' לנפשי: ב) רש"י ד"ה לא וכו' אהבה בבבל שאינן טעוין שילוח הוו מנח כפרה ויסורין של אהבה: ג) ד"ה דין גרמא וכו' משעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נושא קשור כמקורו לעגמת: ד) ד"ה הלמענך וכו' שאלת מבי"ה והנחת הביתך מתקן השנים: ה) תוב' ד"ה והאלמ וכו' שאלו הו' לנס צנים וכן הידוע לא מציעו שהיה לו בנים ואם מוטי צנות:

א) ה"ג ויחזקיהו ואמאי לא לוקסן מר' לנפשי: ב) רש"י ד"ה לא וכו' אהבה בבבל שאינן טעוין שילוח הוו מנח כפרה ויסורין של אהבה: ג) ד"ה דין גרמא וכו' משעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נושא קשור כמקורו לעגמת: ד) ד"ה הלמענך וכו' שאלת מבי"ה והנחת הביתך מתקן השנים: ה) תוב' ד"ה והאלמ וכו' שאלו הו' לנס צנים וכן הידוע לא מציעו שהיה לו בנים ואם מוטי צנות:

א) ה"ג ויחזקיהו ואמאי לא לוקסן מר' לנפשי: ב) רש"י ד"ה לא וכו' אהבה בבבל שאינן טעוין שילוח הוו מנח כפרה ויסורין של אהבה: ג) ד"ה דין גרמא וכו' משעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נושא קשור כמקורו לעגמת: ד) ד"ה הלמענך וכו' שאלת מבי"ה והנחת הביתך מתקן השנים: ה) תוב' ד"ה והאלמ וכו' שאלו הו' לנס צנים וכן הידוע לא מציעו שהיה לו בנים ואם מוטי צנות:

א) ה"ג ויחזקיהו ואמאי לא לוקסן מר' לנפשי: ב) רש"י ד"ה לא וכו' אהבה בבבל שאינן טעוין שילוח הוו מנח כפרה ויסורין של אהבה: ג) ד"ה דין גרמא וכו' משעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נושא קשור כמקורו לעגמת: ד) ד"ה הלמענך וכו' שאלת מבי"ה והנחת הביתך מתקן השנים: ה) תוב' ד"ה והאלמ וכו' שאלו הו' לנס צנים וכן הידוע לא מציעו שהיה לו בנים ואם מוטי צנות:

א) ה"ג ויחזקיהו ואמאי לא לוקסן מר' לנפשי: ב) רש"י ד"ה לא וכו' אהבה בבבל שאינן טעוין שילוח הוו מנח כפרה ויסורין של אהבה: ג) ד"ה דין גרמא וכו' משעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נושא קשור כמקורו לעגמת: ד) ד"ה הלמענך וכו' שאלת מבי"ה והנחת הביתך מתקן השנים: ה) תוב' ד"ה והאלמ וכו' שאלו הו' לנס צנים וכן הידוע לא מציעו שהיה לו בנים ואם מוטי צנות:

א) ה"ג ויחזקיהו ואמאי לא לוקסן מר' לנפשי: ב) רש"י ד"ה לא וכו' אהבה בבבל שאינן טעוין שילוח הוו מנח כפרה ויסורין של אהבה: ג) ד"ה דין גרמא וכו' משעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נושא קשור כמקורו לעגמת: ד) ד"ה הלמענך וכו' שאלת מבי"ה והנחת הביתך מתקן השנים: ה) תוב' ד"ה והאלמ וכו' שאלו הו' לנס צנים וכן הידוע לא מציעו שהיה לו בנים ואם מוטי צנות:

א) ה"ג ויחזקיהו ואמאי לא לוקסן מר' לנפשי: ב) רש"י ד"ה לא וכו' אהבה בבבל שאינן טעוין שילוח הוו מנח כפרה ויסורין של אהבה: ג) ד"ה דין גרמא וכו' משעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נושא קשור כמקורו לעגמת: ד) ד"ה הלמענך וכו' שאלת מבי"ה והנחת הביתך מתקן השנים: ה) תוב' ד"ה והאלמ וכו' שאלו הו' לנס צנים וכן הידוע לא מציעו שהיה לו בנים ואם מוטי צנות:

א) ה"ג ויחזקיהו ואמאי לא לוקסן מר' לנפשי: ב) רש"י ד"ה לא וכו' אהבה בבבל שאינן טעוין שילוח הוו מנח כפרה ויסורין של אהבה: ג) ד"ה דין גרמא וכו' משעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נושא קשור כמקורו לעגמת: ד) ד"ה הלמענך וכו' שאלת מבי"ה והנחת הביתך מתקן השנים: ה) תוב' ד"ה והאלמ וכו' שאלו הו' לנס צנים וכן הידוע לא מציעו שהיה לו בנים ואם מוטי צנות:

א) ה"ג ויחזקיהו ואמאי לא לוקסן מר' לנפשי: ב) רש"י ד"ה לא וכו' אהבה בבבל שאינן טעוין שילוח הוו מנח כפרה ויסורין של אהבה: ג) ד"ה דין גרמא וכו' משעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נושא קשור כמקורו לעגמת: ד) ד"ה הלמענך וכו' שאלת מבי"ה והנחת הביתך מתקן השנים: ה) תוב' ד"ה והאלמ וכו' שאלו הו' לנס צנים וכן הידוע לא מציעו שהיה לו בנים ואם מוטי צנות:

א) ה"ג ויחזקיהו ואמאי לא לוקסן מר' לנפשי: ב) רש"י ד"ה לא וכו' אהבה בבבל שאינן טעוין שילוח הוו מנח כפרה ויסורין של אהבה: ג) ד"ה דין גרמא וכו' משעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נושא קשור כמקורו לעגמת: ד) ד"ה הלמענך וכו' שאלת מבי"ה והנחת הביתך מתקן השנים: ה) תוב' ד"ה והאלמ וכו' שאלו הו' לנס צנים וכן הידוע לא מציעו שהיה לו בנים ואם מוטי צנות:

א) ה"ג ויחזקיהו ואמאי לא לוקסן מר' לנפשי: ב) רש"י ד"ה לא וכו' אהבה בבבל שאינן טעוין שילוח הוו מנח כפרה ויסורין של אהבה: ג) ד"ה דין גרמא וכו' משעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נושא קשור כמקורו לעגמת: ד) ד"ה הלמענך וכו' שאלת מבי"ה והנחת הביתך מתקן השנים: ה) תוב' ד"ה והאלמ וכו' שאלו הו' לנס צנים וכן הידוע לא מציעו שהיה לו בנים ואם מוטי צנות:

א) ה"ג ויחזקיהו ואמאי לא לוקסן מר' לנפשי: ב) רש"י ד"ה לא וכו' אהבה בבבל שאינן טעוין שילוח הוו מנח כפרה ויסורין של אהבה: ג) ד"ה דין גרמא וכו' משעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נושא קשור כמקורו לעגמת: ד) ד"ה הלמענך וכו' שאלת מבי"ה והנחת הביתך מתקן השנים: ה) תוב' ד"ה והאלמ וכו' שאלו הו' לנס צנים וכן הידוע לא מציעו שהיה לו בנים ואם מוטי צנות:

א) ה"ג ויחזקיהו ואמאי לא לוקסן מר' לנפשי: ב) רש"י ד"ה לא וכו' אהבה בבבל שאינן טעוין שילוח הוו מנח כפרה ויסורין של אהבה: ג) ד"ה דין גרמא וכו' משעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נושא קשור כמקורו לעגמת: ד) ד"ה הלמענך וכו' שאלת מבי"ה והנחת הביתך מתקן השנים: ה) תוב' ד"ה והאלמ וכו' שאלו הו' לנס צנים וכן הידוע לא מציעו שהיה לו בנים ואם מוטי צנות:

א) ה"ג ויחזקיהו ואמאי לא לוקסן מר' לנפשי: ב) רש"י ד"ה לא וכו' אהבה בבבל שאינן טעוין שילוח הוו מנח כפרה ויסורין של אהבה: ג) ד"ה דין גרמא וכו' משעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נושא קשור כמקורו לעגמת: ד) ד"ה הלמענך וכו' שאלת מבי"ה והנחת הביתך מתקן השנים: ה) תוב' ד"ה והאלמ וכו' שאלו הו' לנס צנים וכן הידוע לא מציעו שהיה לו בנים ואם מוטי צנות:

א) ה"ג ויחזקיהו ואמאי לא לוקסן מר' לנפשי: ב) רש"י ד"ה לא וכו' אהבה בבבל שאינן טעוין שילוח הוו מנח כפרה ויסורין של אהבה: ג) ד"ה דין גרמא וכו' משעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נושא קשור כמקורו לעגמת: ד) ד"ה הלמענך וכו' שאלת מבי"ה והנחת הביתך מתקן השנים: ה) תוב' ד"ה והאלמ וכו' שאלו הו' לנס צנים וכן הידוע לא מציעו שהיה לו בנים ואם מוטי צנות:

א) ה"ג ויחזקיהו ואמאי לא לוקסן מר' לנפשי: ב) רש"י ד"ה לא וכו' אהבה בבבל שאינן טעוין שילוח הוו מנח כפרה ויסורין של אהבה: ג) ד"ה דין גרמא וכו' משעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נושא קשור כמקורו לעגמת: ד) ד"ה הלמענך וכו' שאלת מבי"ה והנחת הביתך מתקן השנים: ה) תוב' ד"ה והאלמ וכו' שאלו הו' לנס צנים וכן הידוע לא מציעו שהיה לו בנים ואם מוטי צנות:

א) ה"ג ויחזקיהו ואמאי לא לוקסן מר' לנפשי: ב) רש"י ד"ה לא וכו' אהבה בבבל שאינן טעוין שילוח הוו מנח כפרה ויסורין של אהבה: ג) ד"ה דין גרמא וכו' משעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נושא קשור כמקורו לעגמת: ד) ד"ה הלמענך וכו' שאלת מבי"ה והנחת הביתך מתקן השנים: ה) תוב' ד"ה והאלמ וכו' שאלו הו' לנס צנים וכן הידוע לא מציעו שהיה לו בנים ואם מוטי צנות:

א) ה"ג ויחזקיהו ואמאי לא לוקסן מר' לנפשי: ב) רש"י ד"ה לא וכו' אהבה בבבל שאינן טעוין שילוח הוו מנח כפרה ויסורין של אהבה: ג) ד"ה דין גרמא וכו' משעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נושא קשור כמקורו לעגמת: ד) ד"ה הלמענך וכו' שאלת מבי"ה והנחת הביתך מתקן השנים: ה) תוב' ד"ה והאלמ וכו' שאלו הו' לנס צנים וכן הידוע לא מציעו שהיה לו בנים ואם מוטי צנות:

א) ה"ג ויחזקיהו ואמאי לא לוקסן מר' לנפשי: ב) רש"י ד"ה לא וכו' אהבה בבבל שאינן טעוין שילוח הוו מנח כפרה ויסורין של אהבה: ג) ד"ה דין גרמא וכו' משעורה ממנו שאינו מטמא במגע והיה נושא קשור כמקורו לעגמת: ד) ד"ה הלמענך וכו' שאלת מבי"ה והנחת הביתך מתקן השנים: ה) תוב' ד"ה והאלמ וכו' שאלו הו' לנס צנים וכן הידוע לא מציעו שהיה לו בנים ואם מוטי צנות:

א) ה"ג ויחזקיהו ואמאי לא לוקסן מר' לנפשי: ב) רש"י ד"ה לא וכו' א